

Marek Meschnik

Raport o sztuce współczesnej

Raport poświęcony jest w głównej mierze zagadnieniom kolekcjonowania, opracowania i eksponowania sztuki współczesnej w województwie śląskim. Dotyczy lat 1999–2009, choć w niektórych aspektach wykracza poza przypisane raportom ramy chronologiczne. Podjęto w nim, po raz pierwszy, próbę scharakteryzowania najistotniejszych publicznych zbiorów sztuki współczesnej naszego regionu, ze szczególnym uwzględnieniem sztuki aktualnej, a także omówiono działalność instytucji programowo zajmujących się sztuką najnowszą. Analiza nie ma charakteru statystycznego, a obiektem swojego szczególnego zainteresowania czyni zjawiska najbardziej kreatywne, najważniejsze przejawy sztuki współczesnej z jej artystyczną, społeczną i edukacyjną wartością.

Kolekcje sztuki współczesnej

Kolekcja współczesnej sztuki polskiej Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu

Pierwszych zakupów dzieł sztuki do zbiorów Muzeum Górnośląskiego dokonano w 1947 r. pozyskując powstałe w latach 40. ubiegłego wieku obrazy członków bytomskiego Związku Polskich Artystów Plastyków. Od 1950 r. Muzeum rozpoczęło sukcesywne kolekcjonowanie prac graficznych artystów śląskich. W zakupach Działu Sztuki preferowane było powiększanie zbioru grafiki współczesnej, szczególnie o twórczość bieżącą lokalnych artystów, albowiem to właśnie grafika artystyczna odegrała zasadniczą rolę w kształtowaniu oblicza sztuki na Górnym Śląsku w drugiej połowie XX w. (historyczny przegląd twórczości środowiska katowickiego). Od początku działalności kolekcjonerskiej Muzeum

Górnośląskiego w zakresie współczesnej sztuki polskiej szczególnie eksponowane miejsce zajmowało dokumentowanie właśnie ośrodka katowickiego. Z upływem czasu kolekcja nabierała w coraz większym stopniu charakteru ogólnopolskiego, i taki profil przyjęto za obowiązujący. Schyłek lat 50. przyniósł zdynamizowanie akcji gromadzenia dzieł sztuki powojennej. W okresie tym zakupiono m.in. zespoły prac Piotra Potworowskiego, Jana Cybisa, Jonasza Sterna i Marii Jaremy. W latach 60. i 70. sukcesywnie uzupełniano zbiór o nowe nabytki; były to zestawy takich artystów, jak: Tadeusz Brzozowski, Władysław Hasior, Tadeusz Kantor, Adam Marczyński, Artur Nacht-Samborski, Jerzy Nowosielski i Henryk Stażewski. Pozyskano wówczas także obrazy Mieczysława Janikowskiego, Jerzego Krawczyka, Alfreda Lenicy, Jadwigi Maziarskiej, Kazimierza Mikulskiego i Wacława Taranczewskiego. Zgromadzony także wówczas reprezentatywny zbiór współczesnej grafiki polskiej daje możliwość szerokiego przeglądu dokonań w tej dyscyplinie. Ciekawie przedstawia się również zespół rzeźby polskiej i kolekcja rysunku polskiego. W latach 80. zbiory powiększają się o malarstwo m.in. Jerzego Kałuckiego, Łukasza Korolkiewicza, Ewy Łunkiewicz-Rogoyskiej, Marka Oberländera, Wiesława Obrzydowskiego, Jana Tarasina, Jerzego Tchórzewskiego i Rajmunda Ziemskiego oraz przedstawicieli tzw. Nowej figuracji – grupę Wprost. W drugiej połowie tego dziesięciolecia w zbiorze została zaakcentowana sztuka związana z niezależną kulturą artystyczną, powstała w orbicie opozycji politycznej.

Przygotowany autonomicznie w końcu lat 80. XX wieku program merytoryczny stanął u podstaw nowych ram organizacyjnych Galerii Sztuki Współczesnej Muzeum Górnośląskiego. W 1990 r. opracowano, koncepcję i przeprofilowano zbiory nadając kolekcji nowe oblicze. Od tego momentu w pełnym tego słowa znaczeniu możemy mówić o kolekcji autorskiej. Od początku lat 90. planowo realizowane przez Dział Sztuki założenia programowe (w wymiarze kolekcjonerskim i w praktyce wystawienniczej) ukierunkowane są głównie na polską sztukę współczesną. Dominującą tendencją podejmowanych po 1990 r. działań kolekcjonerskich początkowo stało się położenie akcentu na rejestrację dorobku artystycznego ostatniego dwudziestolecia XX wieku, a obecnie skupiono się również na sztuce wizualnej pierwszej dekady obecnego stulecia. Polityka kształtowania kolekcji uwzględnia także uobecnienie nieudokumentowanych w zbiorach istotnych przejawów sztuki polskiej datujących się na okres od drugiej połowy lat 50. do końca lat 70. minionego wieku. Odwołano się do takich postaw artystycznych, które budowały ciągłość i kontekst historyczny

dla późniejszych zjawisk w obszarze sztuki. Mimo zmieniających się w ciągu lat 90. hierarchii wartości w stosunku do lat poprzednich, próby odejścia, czasem wręcz zerwania z dominującymi wcześniej nurtami czy formami działań artystycznych, z pola widzenia kolekcji nie zniknęli również artyści, którzy twórczo decydowali o obliczu lat 80.

W okresie przypadającym na lata dominacji nowej sztuki uzupełniano zbiory dzięki zakupom, darom bądź w oparciu o ściśle wyselekcjonowane nieliczne depozyty. Charakteryzująca się starannym doбором strategia gromadzenia poprzez zakupy ma na względzie pozyskiwanie pierwszorzędnych dokonań twórczych w oparciu o programowo kształtujące kolekcję dokumentowanie. Muzeum od kilkunastu lat utrzymuje bliską współpracę, niejednokrotnie mającą charakter wielopłaszczyznowego współdziałania, z wybitnymi artystami o ustalonej renomie i środowiskowym autorytecie. Przekazywane na rzecz Muzeum dary pomnażające oraz rozwijające kolekcję, są nierzadko czołowymi przykładami twórczości ich autorów i nie ma żadnej wątpliwości, że obok zakupów wnoszą one równie doniosły wkład w kompletowanie zbioru.

Muzeum Górnośląskie zapraszało do współpracy nie tylko najciekawszych twórców pracujących w najaktywniejszych ośrodkach współczesnej sceny artystycznej w Polsce, takich jak: Warszawa, Poznań, Kraków, Gdańsk, Łódź, Wrocław czy Katowice, ale odwoływało się również do miejsc formalnie pozostających poza centrum życia artystycznego, że wymienię tu artystów wywodzących się z Białegostoku, Lublina oraz Przemyśla, chociaż nie może być mowy o jakiegokolwiek orientacji środowiskowej zbiorów.

Rozwijana od początku lat 90. kolekcja obejmuje malarstwo, różne typy malarstwa, różne artykulacje wymykające się modelowym definicjom. Naturalnej refleksji nad istotą malarstwa – obserwowanej również z punktu widzenia analizy zbiorów – towarzyszą pytania o jego współczesny status, o przekraczanie paradygmatu klasycznego dzieła malarskiego. Może nim być malarstwo, które autoanalizuje granice, może nim być również łączenie malarstwa z technikami audiowizualnymi. Multimedialnym zbiorom sztuki najnowszej Muzeum Górnośląskiego w równym stopniu nadają kształt inne formy artystycznej wypowiedzi, takie jak: rzeźba, obiekty, instalacje, fotografia, rysunek czy film zrealizowany na taśmie 16 mm; poza tym charakter niektórych prac odpowiada intencjonalnemu przenikaniu się technik, łącząc w sobie odniesienia do wielu różnych mediów. Multidyscyplinarna kolekcja obejmuje również nowe media – wideo, animację komputerową

i sztukę opartą na technologii rzeczywistości wirtualnej. W różnego rodzaju manifestacjach sztuki wideo sytuują się między innymi prace zrealizowane w technice *found footage* (wykorzystujące gotowy materiał medialny), *slide show* czy dokumentalne zapisy sztuki akcyjnej (obrazujące się głównie w formie *video-performance*).

W latach 1990–2009 do kolekcji sztuki współczesnej pozyskano zespoły prac takich artystów, jak między innymi: Anna Baumgart, Krzysztof M. Bednarski, Marcin Berdyszak, Tomasz Ciecierski, Edward Dwurnik, Stefan Gierowski, Ryszard Grzyb, Ryszard Górecki, Zuzanna Janin, Paweł Kowalewski, Edward Krasiński, Zofia Kulik, Piotr Kurka, Marek Kuś, Dominik Lejman, Leszek Lewandowski, Wojciech Łazarczyk, Robert Maciejuk, Marzena Nowak, Anna Ostoya, Józef Robakowski, Mikołaj Smoczyński, Marek Sobczyk, Marek Szczęsny, Grzegorz Sztwiertnia, Tomasz Tatarczyk, Tadeusz Wiktor, Wojciech Wilczyk, Ania i Adam Witkowsy, Ryszard Woźniak, Włodzimierz Jan Zakrzewski, Kacper Ziółkowski. W ramach większych zespołów autorskich zgromadzono dokonania: Jana Berdyszaka, Marka Chlandy, Kojiego Kamojiego, Jerzego Lewczyńskiego, Jarosława Modzelewskiego, Jadwigi Sawickiej, Tomasza Struka, Andrzeja Szewczyka, Leona Tarasewicza, Andrzeja Tobisa, Grzegorza G. Zgrai.

W kolekcji znaleźli miejsce twórcy debiutujący po roku dwutysięcznym: Marek Glinkowski, Małgorzata Jabłońska, Szymon Kobylarz, Jan Mioduszewski, Marzena Nowak, Anna Ostoya, Igor Przybylski, Sławomir Rumiak, Ania i Adam Witkowsy, i to zainteresowanie coraz młodszymi artystami podkreśla otwartość konsekwentnie realizowanej koncepcji kuratorskiej.

Przyjęty program uwzględnia założenie, iż tożsamość kolekcji skonkretyzowana zostanie umocowaniem w kontekście lokalnym, w idei uwypuklenia jego artystycznego potencjału. Ważnym więc jej elementem stał się zbiór reprezentatywnych prac artystów biograficznie związanych z Górnym Śląskiem (S. Brzoska, S. Drożdż, M. Glinkowski, M. Jabłońska, S. Kobylarz, M. Kuś, L. Lewandowski, J. Lewczyński, S. Rumiak, Z. Rydet, T. Struk, A. Szewczyk, P. Szewczyk, A. Tobis, G.G. Zgraja). Nie ma jednak mowy o jakimkolwiek kryterium topograficznym, bowiem za doborem nazwisk stoi przede wszystkim odwoływanie się do konkretnego dorobku artystycznego wybranych twórców, ich usytuowanie w ogólnej przestrzeni sztuki. Kolekcję określa również współpraca z artystami

odnoszącymi się do śląskiej regionalnej specyfiki, zagadnień pracy, przemysłu i deindustrializacji (W. Sasnal, W. Wilczyk, A. i A. Witkowsy).

Obok budowania kolekcji, jednym z głównych celów działalności nadających Muzeum Górnośląskiemu dynamiczny wizerunek, jest prezentowanie własnych zasobów i propagowanie twórczości artystów współczesnych. Przyjmując założenie, że nowoczesne muzeum nie powinno eksponować swoich zbiorów w sposób anachroniczny, w 2003 r. przeprowadzono niezbędną modernizację przestrzeni wystawienniczych, której celem było uzyskanie nowoczesnych standardów dla wystaw sztuki.

Każde kolejne, aktualizujące redakcje kolekcji, jakie miały miejsce w latach: 1994 (*Pokaz 1*), 1995 (*Pokaz 2*), 2003 (*Pokaz 3*) i 2009 (*Pokaz 4*) – stały się formą stałej praktyki ekspozycyjnej okresowego podsumowywania rezultatów strategii kolekcjonerskiej prowadzonej od początku lat 90. XX wieku. Muzeum Górnośląskie w ramach Galerii Sztuki Współczesnej udostępnia fragmenty kolekcji najnowszej sztuki polskiej w konwencji kolejnych edycji zmiennych, wielomiesięcznych pokazów. Przygotowywanie wystaw zasobów kolekcji, traktowanych jako podstawowy program ekspozycyjny Działu Sztuki, ma za zadanie nie tylko zbadanie potencjału omawianego zbioru czy określenie jego formatu, lecz również wyartykułowanie ważnych w sztuce współczesnej kwestii i zasygnalizowanie, w jakim kierunku zmierza kuratorski dobór.

Muzealna kolekcja polskiej sztuki współczesnej stała się kanwą dla kilku jeszcze innych wystaw przygotowanych w macierzystej instytucji, których scenariusze zakładały definiowanie własnych zbiorów. Rezultatem pracy badawczej nad kolekcją stały się monograficzne prezentacje: *Leon Tarasewicz* (2007; reinstalacja monumentalnej pracy zrealizowanej w Pawilonie Polskim na 49. Biennale Sztuki w Wenecji w kontekście nowych obrazów artysty), *Andrzej Szewczyk „Malowidła z Chłopów”* (2007; wystawa uznana przez krytyków za dzieło modelowe) oraz *Andrzej Szewczyk (1950-2001). Prace z kolekcji współczesnej sztuki polskiej Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu* (2007). Obok eksponowania własnej kolekcji z konsekwencją wystawiano duże, monograficzne przeglądy twórczości zarówno artystów średniego pokolenia, których nazwiska pojawiły się bądź utrwaliły na dobre w latach 80. i 90. ubiegłego wieku, jak i twórców o ugruntowanej już pozycji w historii sztuki ostatniego półwiecza. Były to znaczące prezentacje stanowiące w każdym wypadku ważny punkt odniesienia w artystycznych biografiach (niejednokrotnie pierwsze

w muzealnictwie polskim tak duże przeglądy dorobku) pozwalające w ujęciu retrospektywnym na odczytanie podejmowanej przez artystów problematyki, jak również dające sposobność przeanalizowania określonych wątków i etapów twórczości czy skupiające się jedynie na pewnym jej aspekcie. Zgodnie z przyjętą praktyką kolekcjonowanie skoncentrowało się na wybranych artystach i częstokroć wiązało z organizowanymi wystawami. W ten sposób zaakcentowany został dorobek kilkudziesięciu indywidualności twórczych, który znalazł potem swoje miejsce w zbiorach.

Historia tworzenia kolekcji współczesnej sztuki polskiej, jej ranga i merytoryczna zawartość, na nowo zdefiniowała instytucjonalną tożsamość Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu. Kształt, jaki przybrał ten proces wyprofilował obraz bytomskiego Muzeum i zaświadczył ponownie o jego możliwościach. Wieloletnia, systematyczna praca związana z budowaniem i upowszechnianiem kolekcji, mająca na celu wprowadzenie jej w obieg współczesnego muzealnictwa i będąca jednocześnie próbą podmiotowej partycypacji w debacie o sztuce współczesnej, przyniosła już satysfakcjonujące rezultaty. Charakteryzujący się wysoką rangą artystyczną zbiór współczesnej sztuki polskiej zajmuje uprzywilejowaną pozycję w działaniach kolekcjonerskich Działu Sztuki Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu, zaś samo Muzeum niekwestionowanie odgrywa w tym względzie kluczową rolę w muzealnictwie województwa śląskiego, a ponadto stanowi istotne ogniwo we współczesnym muzealnictwie polskim. W wyniku realizowanych założeń programowych bytomskie zbiory stały się na przestrzeni kilkunastu lat jedną z ważniejszych publicznych kolekcji w Polsce.

Prezentację kompletowanej w latach 1990–2002 kolekcji współczesnej sztuki polskiej Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu zawarł katalog wydany nakładem bytomskiej instytucji w dwóch wersjach językowych, polskiej (edycja 2003) i angielskiej (2004). Bogato ilustrowane wydawnictwo i towarzysząca mu płyta CD, podsumowujące wieloletnie starania nad gromadzeniem kolekcji, zawierały prace autorstwa ponad czterdziestu artystów i stanowiły całościowe opracowanie nabytków z lat 1990–2004. Publikacja z 2003 r. była nie tylko pierwszym, ale wówczas jedynym katalogiem zbiorów sztuki współczesnej wydanym przez instytucję muzealną na Górnym Śląsku, a także jednym z nielicznych tego rodzaju opracowań w kraju. Efektem prac badawczych ostatnich lat było wydanie drukiem

obszernego, bogato ilustrowanego katalogu zbiorów sztuki współczesnej Muzeum Górnosląskiego, obejmującego nabytki z lat 2003–2009.

Ogólnopolskim wydarzeniem artystycznym była zorganizowana z końcem 2004 roku, w ramach projektu przygotowanego we współpracy z Museum Schloss Moyland oraz Instytucji Kultury Ars Cameralis, wystawa pt. *Joseph Beuys. Roślina, zwierzę, człowiek*. Wszystkie prezentowane w Muzeum Górnosląskim prace Josepha Beuysa, jednego z najgłośniejszych artystów XX wieku, pochodziły z kolekcji Museum Schloss Moyland, Sammlung van der Grinten, Joseph Beuys Archiv des Landes Nordrhein-Westfalen, których podstawę stanowiły zbiory braci Hansa i Franza Josepha van der Grinten. Udostępniona wystawa była pierwszą w Polsce tak obszerną prezentacją zbiorów Museum Schloss Moyland.

Strategie dotyczące rozwoju Województwa Śląskiego, w tym ostatnia – *Strategia Rozwoju Województwa „Śląskie 2020”*, Katowice 2010, mówią o specjalizacji Muzeum Górnosląskiego w kwestii gromadzenia i prezentacji sztuki współczesnej.

Muzeum Górnosląskie w Bytomiu jest instytucją kultury Samorządu Województwa Śląskiego.

W 2004 roku został ogłoszony przez ministra kultury Waldemara Dąbrowskiego program „Znaki czasu”, który powstał jako reakcja na wieloletnie zaniedbania w zakresie kolekcjonowania sztuki współczesnej, i był próbą stworzenia systemu służącego rozwojowi i promocji sztuki współczesnej: systemu o elastycznej strukturze regionalnej, opartego na najlepszych wzorcach europejskich i światowych. Na program Narodowego Programu Kultury „Znaki czasu” złożyło się sześć strategicznych celów:

1. Stworzenie w oparciu o powstające kolekcje regionalne reprezentatywnej, narodowej kolekcji sztuki współczesnej.
2. Promocja polskiej sztuki współczesnej.
3. Przywrócenie tradycji mecenatu artystycznego.
4. Zaangażowanie wielu grup społecznych w działania na rzecz kultury i sztuki.
5. Uczynienie ze sztuki narzędzia dialogu społecznego i elementu rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.
6. Rozwój rynku sztuki w Polsce.

Niezwykle ważnym elementem programu jest także długofalowe działanie służące przygotowaniu do odbioru sztuki współczesnej. Stąd szczególna dbałość o wymiar edukacyjny i społeczny działań podejmowanych w programie. „Znaki czasu” to przede wszystkim próba stworzenia nowego, efektywnego systemu służącego rozwojowi i promocji sztuki współczesnej, opartego na wzorcach europejskich. Głównym celem programu było stworzenie reprezentatywnej kolekcji sztuki współczesnej w oparciu o powstałe kolekcje regionalne, budowanie społecznej świadomości znaczenia sztuki oraz działania edukacyjne. Dla zakładanych towarzystw, stowarzyszeń i fundacji opracowano mechanizmy finansowania, pozostawiając w ich gestii kwestie organizacyjne i wybory artystyczne. Poszczególne Zachęty tworzone według różnych wzorców. W wielu ośrodkach, jak przykładowo w Lublinie, powołano nowe, funkcjonujące samodzielnie stowarzyszenia, ale np. Śląska Zachęta została założona przy działającej już Fundacji dla Śląska, a z kolei podlaska związana jest z tamtejszą Galerią Arsenał. Jedne ośrodki planowały stworzenie Centrów Sztuki Współczesnej, inne pragnęły wspierać istniejące już placówki muzealne, jak miało to miejsce np. w Opolu, Gdańsku i Kielcach. W przeciągu roku od ogłoszenia programu powstało 15 organizacji obywatelskich z własnymi pomysłami na profil kolekcji (z wyjątkiem województwa podkarpackiego), natomiast w województwie mazowieckim nie powstało osobne stowarzyszenie, a w ramach programu wsparcie otrzymały już istniejące instytucje, m.in.: Zachęta Narodowa Galeria Sztuki, Centrum Sztuki Współczesnej Zamek Ujazdowski, Muzeum Sztuki Nowoczesnej oraz Muzeum Narodowe w Warszawie.

Tworząc program „Znaki czasu” odwołano się do tradycji XIX-wiecznego Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych, jednak pomysł tworzenia regionalnych zbiorów sztuki nawiązywał przede wszystkim do zainaugurowanego w 1983 r. przez francuskie władze systemu regionalnych funduszy sztuki współczesnej (Fonds Régional d’Art Contemporain – FRAC). Źródła finansowania stanowiły:

- środki z funduszu Ministra Kultury,
- środki jednostek samorządu terytorialnego,
- dofinansowanie przez sponsorów,
- pozyskanie środków z funduszy Unii Europejskiej,
- działalność handlowa i wydawnicza.

Założycielski przepis na finansowanie zakładał, że stowarzyszenia będą na własną rękę pozyskiwać ze źródeł publicznych i od sponsorów środki na zakupy dzieł sztuki, po czym ministerstwo kwotę tę podwajało. W pierwszym etapie Ministerstwo deklarowało pokrycie 50% kwoty przeznaczonej na tworzenie kolekcji, resztę Towarzystwa miały pozyskiwać samodzielnie, głównie angażując w to lokalne samorządy, a także uzyskując środki z sektora prywatnego. Ta zasada równowagi przestała wkrótce działać, a co ważniejsze, o środki programu mogły się ubiegać inne instytucje. Pojawienie się na rynku znacznej ilości środków przeznaczonych wyłącznie na zakupy dzieł sztuki spowodowało mnóstwo wątpliwości, co do celowości i logistyki projektu. Szybko się jednak okazało, że powstały kolekcje bardzo różnorodne; od szerokiej prezentacji aktualnych tendencji w sztuce polskiej, poprzez kolekcje tematyczne, do prezentacji środowiskowych.

W odpowiedzi na zainicjowany przez Ministerstwo Kultury Narodowy Program Kultury „Znaki czasu” na terenie województwa śląskiego powierzono jego realizację Fundacji dla Śląska. Uchwałą tejże Fundacji z 7 stycznia 2005 r. o przystąpieniu do realizacji Narodowego Programu Kultury „Znaki czasu”, to Zarządowi Fundacji powierzono rolę regionalnego organizatora „Śląskiego Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych” w celu:

- utworzenia regionalnej kolekcji sztuki współczesnej,
- promocji sztuki współczesnej,
- przywrócenia tradycji mecenatu artystycznego,
- zaangażowania różnych grup społecznych w działania na rzecz kultury i sztuki,
- uczynienia ze sztuki narzędzia dialogi społecznego i elementu rozwoju społeczeństwa obywatelskiego,
- utworzenia Śląskiego Interdyscyplinarnego Centrum Sztuki Współczesnej.

Równocześnie powołano stałą Komisję Zakupów, która miała za zadanie zakup dzieł sztuki dla Towarzystwa.

W przyjętych założeniach do zadań Śląskiego Towarzystwa Zachęty Sztuk Pięknych „Znaki czasu” należy w szczególności:

- zorganizowanie i stopniowe uzupełnianie o nowe eksponaty regionalnej kolekcji dzieł sztuki;
- gromadzenie środków na wspieranie wybitnie utalentowanej młodzieży, sfinansowanie debiutów artystycznych oraz stypendiów zagranicznych;

- renowacja istniejącej w WPKiW galerii, promocja, poszerzenie kolekcji o dzieła współczesnych twórców;
- utworzenie i zarządzanie interdyscyplinarnymi centrami nowoczesności (adaptacja obiektów przemysłowych na centra łączące funkcje artystyczne, społeczne, edukacyjne, rekreacyjne, rozrywkowe);
- organizacja „wędrujących” wystaw – w regionach, pomiędzy nimi i za granicą, seminaria, konferencje, warsztaty; działalność wydawnicza (katalogi, foldery, opracowania), strona internetowa;
- patronat artystyczny poprzez działalność edukacyjną i promocyjną na rzecz sztuki współczesnej; udział artystów w działaniach edukacyjnych w społecznościach lokalnych.

Celem powołanej Komisji Dzieł Sztuki do Regionalnej Kolekcji Sztuki Współczesnej w Katowicach, było stworzenie reprezentatywnej, multidyscyplinarnej kolekcji sztuki najnowszej na Śląsku. Miała ona stanowić bazę dla nowego typu aktywności ekspozycyjnej, badawczej, wydawniczej i edukacyjnej w naszym regionie, dostępną zarówno dla specjalistów, jak i wszystkich miłośników sztuki współczesnej. Wybierając dzieła do kolekcji Komisja miała kierować się przede wszystkim ich uniwersalnym kontekstem historycznym i kulturowym oraz wysoką jakością estetyczną i merytoryczną prac. Zakładano, że ze względu na specyficzną sytuację społeczną i ekonomiczną Górnego Śląska, będą również uwzględniane dzieła w zdecydowany sposób odnoszące się do problematyki społecznej, czy tożsamości kulturowej, planowano zwrócenie uwagi na wszelkie aspekty działalności artystycznej składające się na kierunki sztuki XX i pocz. XXI w. Liczono, że nowopowstała kolekcja stanie się źródłem nowej, głębokiej refleksji na temat mecenatu artystycznego oraz relacji między twórczością artystyczną i potrzebami społecznymi.

Śląska Kolekcja Sztuki Współczesnej powstała dzięki finansowemu wsparciu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Samorządu Województwa Śląskiego, Samorządu Miasta Katowice oraz darowiznom artystów. Wykaz prac zakupionych i podarowanych do Śląskiej Kolekcji Sztuki Współczesnej obejmuje prace takich artystów, jak m.in.: Marcin Berdyszak, Cezary Bodzianowski, Stanisław Dróżdż, Adam Garnek, Zuzanna Janin, Grzegorz Kłaman, Piotr Kurka, Konrad Kuzyszyn, Przemysław Kwiek, Natalia Lach-Lachowicz, Jerzy Lewczyński, Robert Maciejuk, Józef Robakowski, Zofia

Rydet, Jan Simon, Tomasz Struk, Andrzej Szewczyk, Grzegorz Sztwiertnia, Andrzej Tobis, Jerzy Truszkowski. Śląska Zachęta wyszła też poza obręb sztuki polskiej wprowadzając prace artystów zagranicznych (Jaakko Pernu – Finlandia, Arne-Bernd Rhaue – Niemcy). Na kolekcję złożyły się różne formy aktywności artystycznej, takie jak: malarstwo, rzeźba, instalacje, obiekty, fotografia oraz sztuka nowych mediów. Obecnie liczy 411 prac i uznawana jest za jedną z najliczniejszych i najciekawszych w Polsce. Wystawy Śląskiej Kolekcji Sztuki Współczesnej „Znaki czasu” miały miejsce w Biurze Wystaw Artystycznych w Katowicach (wystawa inauguracyjna regionalne „Znaki czasu”, 2006), w Instytucie Polskim w Düsseldorfie (2006), w Pałacu Opatów w Gdańsku-Oliwie (pokaz regionalnych kolekcji zgromadzonych w ramach omawianego programu, 2006), w Muzeum Narodowym w Szczecinie (2006), w Galerii Arsenał w Białymstoku (2007), w Instytucie Polskim w Pradze (2007), w Kronice w Bytomiu (punktem wyjściowym wystawy *Muzeum Historii Nienaturalnej* była kolekcja Śląskiej Zachęty, 2008) oraz w Galerii Bielskiej BWA (2009). Prezentacje kolekcji wiązano z działaniami promującymi polską sztukę współczesną w pomieszczeniach postindustrialnych, centrach handlowych i innych lokalizacjach takich, jak: Silesia City Center w Katowicach, Plac Papieski w Sosnowcu czy Plac Sejmu Śląskiego w Katowicach. Śląska Zachęta usiłuje pozyskać stałą siedzibę dla kolekcji w budynku przemysłowym – pierwotne plany lokalizacji kolekcji na terenie starego dworca kolejowego w Katowicach okazały się nierealne, teraz planowane jest pozyskanie na cele wystawiennicze jednego z historycznych budynków kopalni „Katowice”.

W odróżnieniu od innych regionalnych Towarzystw Zachęty Sztuk Pięknych, Śląskie Towarzystwo realizujące program „Znaki czasu” nie podsumowało swoich działań kolekcjonerskich w formie drukowanego katalogu kolekcji, jak uczyniły to m.in.: Małopolska Fundacja Muzeum Sztuki Współczesnej w Krakowie (małopolska Zachęta), Regionalna Zachęta Sztuki Współczesnej w Szczecinie, czy Łódzkie Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych, które opublikowało katalog swojej kolekcji pn. *Śniadanie w muzeum*.

Regionalne Towarzystwo Zachęty Sztuk Pięknych w Częstochowie zarejestrowane zostało 28 czerwca 2005 r. Fundamentem finansowym częstochowskiej Zachęty były dotacje otrzymane z Narodowego Centrum Kultury, Samorządu Województwa Śląskiego oraz miasta Częstochowy. Regionalna kolekcja sztuki współczesnej liczy 93 prace autorstwa 42 artystów. Skupia się na malarstwie, zwłaszcza lokalnym, choć reprezentuje ją również fotografia

i wideo (m.in. Wojciech Ćwiertniewicz, Edward Dwurnik, Łukasz Korolkiewicz, Lech Majewski, Wojciech Prażmowski). Zbiór regionalnej Zachęty pokazano po raz pierwszy w maju 2006 r. w odrestaurowanym częstochowskim Ratuszu (wystawie towarzyszył katalog). Był on również prezentowany m.in. na *Wystawie Zachęt* w Oddziale Sztuki Współczesnej Muzeum Narodowego w Gdańsku, mieszczącym się w Pałacu Opatów w Oliwie. Towarzystwo pozyskało dla swej działalności, od sierpnia 2008 r., specjalnie w tym celu wyremontowany przez Urząd Miasta Częstochowy zabytkowy budynek pokolejowy – Konduktorownię. Aktywność Towarzystwa przybiera różną formę, obok wystaw organizowane są spotkania autorskie i koncerty.

Porównując stworzone już zbiory widać duże różnice między Zachętami. Występują jednak elementy wspólne, a jednym z nich jest zwracanie przez Zachęty uwagi przede wszystkim na sztukę powstającą po 1989 r. (nawet w przypadku twórców o zdecydowanie dłuższym doświadczeniu). W tym kanonie mieści się również Śląska Zachęta, aczkolwiek znajdują się w niej prace odnoszące się nawet do lat 50. ubiegłego wieku.

Realizacji celów regionalnych Zachęt miała służyć m.in. budowa, rozbudowa lub modernizacja obiektów oraz ich adaptacja do funkcji regionalnych Interdyscyplinarnych Centrów Nowoczesności. Idea tych centrów nie została zrealizowana, jednak powstałe stowarzyszenia i kolekcje zaczęły inicjować powstawanie nowych instytucji sztuki współczesnej. Tak stało się w Toruniu, gdzie w 2008 r. oddano do użytku budynek autorstwa Edwarda Lacha, o powierzchni użytkowej ponad 10 000 mkw, mieszczący Centrum Sztuki Współczesnej Znaki Czasu, jako pierwszą, największą obecnie w Polsce przestrzeń wystawową dedykowaną wyłącznie sztuce najnowszej. Misja CSW, usytuowanego w bezpośrednim sąsiedztwie toruńskiej Starówki, realizowana jest w ramach nowoczesnej, intermedialnej i interdyscyplinarnej formuły działania. CSW to miejsce otwartego dialogu i dyskusji nad najważniejszymi zjawiskami sztuki współczesnej, jej artystyczną, edukacyjną i społeczną wartością. Działalność merytoryczna realizowana jest w ramach projektów ekspozycyjnych i artystycznych z wykorzystaniem dużych, nowocześnie wyposażonych pomieszczeń ekspozycyjnych, sali audiowizualno-kinowej, a także przestrzeni plenerowej. Ważne miejsce na mapie Krakowa będzie wkrótce zajmowało budowane obecnie Muzeum Sztuki Współczesnej, które wzmocni bazę kulturalną miasta. Zaprojektowane przez tandem architektów z Florencji – Claudia Nordi i Leonarda Marię Proli – z niezwykłą dbałością

o detal, szanując historyczne walory Fabryki Schindlera, wpisano muzeum w istniejące już na krakowskim Zabłociu otoczenie, m.in. Muzeum Pamięci, adaptując na jego potrzeby halę dawnej fabryki o powierzchni 7 000 mkw., w podziemiach których mieścić się będą główne przestrzenie ekspozycyjne. Tym samym Kraków zyskał szansę wzbogacenia się o nowoczesną instytucję sztuki współczesnej. Trwają również prace przygotowawcze do budowy Muzeum Współczesnego we Wrocławiu. Gmach muzeum ma stanowić architektoniczną dominantę wrocławskiego Nowego Miasta (w założeniach programowych muzeum bardzo duży nacisk położono na działalność edukacyjną przyszłej instytucji oraz jej maksymalne otwarcie na miasto i przyszłą publiczność).

Po wielu latach przygotowań w fazę realizacji wszedł także projekt Muzeum Sztuki Nowoczesnej w Warszawie. Będzie to pierwsze w Polsce muzeum sztuki nowoczesnej i współczesnej, którego budowa była postulowana od ponad 40. lat. Najbliższe lata, poświęcone budowie siedziby Muzeum i jego kolekcji, będą miały zasadnicze znaczenie dla uformowania pejzażu kulturowego nie tylko Warszawy. Ambicją twórców Muzeum jest wykraczanie poza lokalną skalę i stworzenie Muzeum Sztuki naszej części świata w warunkach transformacji ustrojowej po 1989 r. Ukończenie budowy Muzeum, którego projektantem jest Christian Kerez, zaplanowane zostało na 2015 r. (budowa ma się rozpocząć w 2012 r.). Całkowita powierzchnia Muzeum to około 35 000 mkw., sale ekspozycyjne o zróżnicowaniu dyspozycji zajmą około 30% powierzchni. Przestrzeń wystawiennicza na parterze przeznaczona będzie na wystawy czasowe. To tu pokazywane będą wystawy „wielkich nazwisk” sztuki polskiej i światowej. Na górnej kondygnacji, w dochodzącej do 16 metrów wysokości przestrzeni, realizowane będą wystawy rzeźbiarskie oraz projekty specjalne. W zachodnim skrzydle planowany jest ciąg galerii mieszczących kolekcje sztuki polskiej i międzynarodowej, a dalej za nim znajdą się sale wystaw historycznych poświęconych dziedzictwu różnych nurtów sztuki XX i XXI wieku.

W latach 1999–2009 zrealizowano w Polsce budowę kilku budynków muzealnych, w których zaplanowano przestrzenie dla ekspozycji sztuki współczesnej: nowe skrzydło Muzeum Narodowego w Poznaniu (gdzie wystawiana jest kolekcja współczesnej sztuki polskiej), dobudowana część Muzeum Ziemi Opolskiej (mieści się tam pokaz malarstwa polskiego do lat 70. ubiegłego wieku). Dokonano również rewitalizacji Wyspy Młyńskiej dla Muzeum Okręgowego w Bydgoszczy (w Czerwonym Spichrzu mieszczącym Galerię Sztuki

Nowoczesnej dwa górne piętra wypełnia stała prezentacja muzealnej kolekcji). Zaadaptowano dla potrzeb muzealnych także budynki postindustrialne. Nowa siedziba Muzeum Sztuki w Łodzi, według projektu architektonicznego autorstwa pracowni Jacka Ferdzyna, nazwana ms² – Muzeum Sztuki Kwadrat, mieści się w budynku tkalni wysokiej, dawnej fabryki tekstylnej Izraela Kalmanowicza Poznańskiego, położonym w centrum kulturalno-handlowym Manufaktura, powstałym w zrewitalizowanym kompleksie XIX-wiecznych fabryk. Przemieszczenie zasadniczej części zbiorów do ms² nadało nową tożsamość Muzeum Sztuki i stworzyło nowy kontekst dla jego działalności. W siedzibie Muzeum na terenie Manufaktury mieści się ekspozycja *Kolekcja Sztuki XX i XXI wieku*.

W grupie nowo powstających muzeów w Polsce mieści się również nowa siedziba Muzeum Śląskiego w Katowicach, zlokalizowana na terenie byłej Kopalni Węgla Kamiennego „Katowice” w otoczeniu starych przemysłowych budynków. W rozstrzygniętym w czerwcu 2007 r. realizacyjnym konkursie na koncepcję nowego gmachu Muzeum Śląskiego pierwszą nagrodę przyznano architektom Florianowi Rieglerowi i Rogerowi Riewe z austriackiego biura Riegler Riewe Architekten. Ich projekt z szacunkiem odnosi się do historycznej kopalni. Nowy budynek muzealny schodzi jakby na drugi plan, ale zarazem w subtelny sposób zaznacza obecność muzeum. Duży gmach został schowany pod ziemią, na powierzchni zostały porozrzucane szklane prostopadłościany. Wybór projektu podniósł w środowisku architektów kwestię formalnego jego podobieństwa do The Nelson-Atkins Museum of Art w Kansas City. Do dziś nie przedstawiono wizji programowej nowego Muzeum Śląskiego, nie podjęto zasadniczej dyskusji na temat profilu, adresatów i zakresu działań.

Muzeum Śląskie w Katowicach

Zbiory sztuki współczesnej Muzeum Śląskiego w Katowicach obejmują malarstwo polskie, grafikę polską i europejską, oraz najliczniej reprezentowany plakat. Znacznie skromniej przedstawia się zespół obiektów współczesnego dizajnu, rzeźby i fotografii. Kolekcja tworzona od 1985 r., po roku 1990 powiększana jest jedynie o nieliczne nabytki. W zbiorze współczesnego malarstwa polskiego zgromadzonego w katowickim muzeum znajdują się dzieła artystów wywodzących się z tradycji polskiego koloryzmu, twórcy

związani z II Grupą Krakowską (Tadeusz Kantor, Jadwiga Maziarska, Kazimierz Mikulski, Jerzy Nowosielski, Erna Rosenstein, Jonasz Stern, Jerzy Tchórzewski), prace Alfreda Lenicy, Henryka Stażewskiego, Jerzego Rosołowicza, Jana Berdyszaka, Ryszarda Winiarskiego. Na osobne wyróżnienie zasługuje obraz Andrzeja Wróblewskiego czy dzieła Władysława Hasióra. W zbiorze najliczniej i najszerzej udokumentowane są lata 80. ubiegłego wieku (w tym: Zbylut Grzywacz, Leszek Sobocki, Jacek Waltoś, Edward Dwurnik, Eugeniusz Markowski, przedstawiciele Grupy – Jarosław Modzelewski, Marek Sobczyk i Ryszard Woźniak). W zasobach muzeum znajduje się również duży zbiór twórców związanych z Akademią Sztuk Pięknych w Katowicach. Muzeum posiada także prace artystów należących do grup: St-53, Arkat czy Grupy Wrocławskiej. Zbiory grafiki polskiej i obcej oraz polskiego rysunku w zasobach Muzeum Śląskiego reprezentują różne polskie środowiska twórcze, ze szczególnym uwzględnieniem środowiska grafików śląskich. Oprócz kolekcji grafiki polskiej w zbiorze muzealnym znajdują się przykłady sztuki obcej. Współczesną rzeźbę polską w katowickiej placówce ilustrują prace m.in.: Adama Myjaka, Gustawa Zemły, Bronisława Chromego, Jerzego Beresia, Marii Pinińskiej-Bereś czy Jolanty Kłyszcz de Kentros. W 2008 r. Muzeum otworzyło Galerię Malarstwa Polskiego po 1945 r., udostępniając niewielką prezentację swoich zbiorów malarstwa.

Muzeum Śląskie w Katowicach jest instytucją kultury Samorządu Województwa Śląskiego współprowadzoną przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Muzeum Częstochowskie

Muzeum Częstochowskie posiada zbiór sztuki polskiej obrazujący m.in. twórczość II Grupy Krakowskiej (Tadeusz Brzozowski, Maria Jarema, Adam Marczyński, Jadwiga Maziarska, Kazimierz Mikulski, Jerzy Nowosielski) oraz dorobek Stefana Gierowskiego i Henryka Stażewskiego. Spośród innych dzieł sztuki polskiej ze zbiorów częstochowskich na szczególne wyróżnienie zasługuje zespół dzieł Tadeusza Kantora.

Muzeum Częstochowskie jest instytucją kultury finansowaną przez Samorząd Miasta Częstochowy.

Galerie sztuki współczesnej

Kronika w Bytomiu

Kronika to centrum sztuki współczesnej zajmujące się eksplorowaniem związków pomiędzy współczesną teorią i praktyką artystyczną a muzyką, teatrem, filmem, dizajnem i architekturą. Zajmuje się analizą rzeczywistości kulturowej wraz z problemami społecznymi, politycznymi i ekonomicznymi, jest miejscem produkowania i dystrybucji wiedzy. Program Kroniki realizowany jest poprzez wystawy, projekty w przestrzeni publicznej, eksperymentalne cykle muzyczne, publikacje i wydawnictwa artystyczne, warsztaty i działalność popularyzatorską. Wśród najistotniejszych propozycji programowych Kroniki z lat 1999–2004 należałoby wymienić następujące wystawy i pokazy: *I love You Too / Ja Ciebie Też* Zuzanny Janin (2001), *Lekcja śpiewu* Artura Żmijewskiego (2003), *Autoportret pod płótnem* Zbigniewa Rogalskiego (2003), *Double IV* Roberta Kuśmirowskiego (2004), *Obłożenie* Jadwigi Sawickiej (2004), *Pret a Porter* Sławomira Rumiaka (2004) oraz *Pomaluj to* Ryszarda Góreckiego (2004). Budowaniu nowego profilu Kroniki towarzyszy jej różnorodna obecność w przestrzeni publicznej Bytomia. Odnosząc się do niej Galeria zorganizowała w 2004 r. *Festiwal Meeting Point*.

Z powodu gruntownego remontu siedziby Kronika zmuszona została do testowania modeli wystawienniczych i kuratorskich w pozagaleryjnej formule działania. Zrealizowane wówczas projekty: spektakl Antje Majewski *Skarbek* (2005), wystawa – książka Zbigniewa Libery i Darka Foksa w Muzeum Górnośląskim *Co robi łączniczka* (2006), czy wspólne przedsięwzięcie Kroniki i Kunstverein w Wolfsburgu multidyscyplinarne *elektropopklub* (2005; wykorzystano opuszczone przestrzenie parteru budynku wystawowego bytomskiego Muzeum) nakreśliły nowe rejony zainteresowań i kierunki reformowania instytucjonalnego modelu Kroniki. Nabyte doświadczenia sprawiły, iż nastąpił proces przekształcenia galerii miejskiej w centrum sztuki współczesnej o charakterze multidyscyplinarnej platformy. Wyraźnie stało się zainteresowanie przekraczaniem dyscyplin i badaniem wpływu innych dziedzin na sztukę współczesną (zwłaszcza muzyki i literatury), testowanie czy wręcz kwestionowanie medium wystawy. Są to zazwyczaj działania wykraczające poza modernistyczne ramy galerii sztuki i samego tradycyjnie pojmowanego działania artystycznego.

Nową przestrzeń po gruntowym remoncie zainauguowały w marcu 2006 r. wystawy Bogny Burskiej, Moniki Sosnowskiej i Grzegorza Sztwiertni. Ten ostatni był pierwszym gościem w meeting roomie – strategicznym miejscu specjalnie wyznaczonej w Kronice „mutującej” przestrzeni – co roku projektowanej przez innego artystę, pełniącej funkcję sali konferencyjnej, sceny muzycznej, chill-out roomu, czytelnicy i kameralnego kina. Odzwierciedla to taktykę instytucji poszukującej nowej, elastycznej formuły działania w oparciu o multidyscyplinarne możliwości. Jednym z ważnych projektów Kroniki była w 2007 r. wystawa Hristiny Ivanoskiej i Yane Calovskiego *Sieroty, legendy i bohaterowie sztuki* (artyści zaproponowali hipotetyczny program dla „straconego muzeum”, jak nazywają projekt przygotowany przez polskiego architekta Oskara Hansena na konkurs na gmach muzeum sztuki nowoczesnej w Skopie). Liczne projekty odnowionej Kroniki zajmują się kwestiami domu lub statusu mieszkańca (m.in. wystawa *Dom i praca* Piotra Jarosa, 2007). Kronika niejednokrotnie współpracuje z kuratorami z zewnątrz, którym umożliwiono realizację własnych koncepcji wystawienniczych. Spośród przedsięwziętych w ten sposób projektów trzeba wymienić wystawę *Bad News* (2006) przygotowaną przez duet kuratorski Exgirls. Nową cechą działań instytucji od 2006 r. jest położenie większego nacisku na projekty o potencjale politycznego manifestu – jak np. mail-artowa wystawa *Sztuka w służbie lewaków?* czy Joanny Rajkowskiej *Camping* (2008). Kronika realizuje od 2007 r. cykl spotkań poświęconych nowym ideom w panoramie zjawisk kultury, zwłaszcza wokół sztuki najnowszej w ramach „Kroniki idei”. Zakres tematyczny „Kroniki idei” obejmuje sztukę, teorie estetyczne, politykę, ekonomię, kształtowanie społeczeństwa obywatelskiego i inne bieżące zagadnienia. Każdemu ze spotkań towarzyszy blok artystyczny korespondujący z omawianym zagadnieniem. Innym, ważnym elementem pejzażu artystycznego miejsca, wskazującym na wszechstronne realizacje celów edukacyjnych, były podejmowane przez dyplomantów Muzealnych Studiów Kuratorskich Uniwersytetu Jagiellońskiego projekty: wystawa *Architektura intymna, architektura porzucona* (2006) (re)konstruująca historię siedziby galerii, która splata się z losami jej pierwszych właścicieli, meta-wystawa / meta-gra *manual CC* (2007) analizująca m.in. sposoby partycypacji w sztuce oraz wystawa *Piektło rzeczy* (2009). Na zaproszenie Instytutu Polskiego w Berlinie, Kronika zaprezentowała podczas 5. Berlin Biennale (2008) projekt zatytułowany *Alfabet Kroniki* (będący swego rodzaju „alfabetem instytucji”, w którym kolejnym literom przyporządkowano hasła

kluczowe dla funkcjonowania galerii). Ostatnie lata przyniosły kilka wystaw artystów biograficznie związanych z Górnym Śląskiem, w tym: Zofia Rydet *Zapiski* (zestawiona z pokazem prac Jana Smagi i Anety Grzeszykowskiej), Andrzej Tobis *A-Z (Gabloty edukacyjne)*, Paweł Kulczyński *Dbaj o estetykę wyglądu*, Łukasz Jastrubczak *Film noir* oraz Jerzy Lewczyński i Mikołaj Długosz *Archeologie*.

W 2009 r. podjęto interdyscyplinarne przedsięwzięcie, składające się z wystawy, wycieczek, spotkań, koncertów, warsztatów, pikników. Pretekstem do tej serii zdarzeń była premiera książki *Indunatore* Marcina Dosia, będącej antologią tekstów teoretyków i praktyków śląskiego życia (sub)kulturalnego. Wydanie publikacji wiązało się z przekształceniem Kroniki w rodzaj centrum logistycznego, gdzie prezentuje się prace artystów wyprodukowane i zainspirowane Górnym Śląskiem. „Alternatif Turistik”, po instytucjonalnym okresie działania w Kronice, zaczął żyć własnym życiem i rozpoczął długofalowy multidyscyplinarny program „Made in Bytom” (architektura, sztuki wizualne, muzyka, moda, sporty ekstremalne, chill-out) osławiający alternatywny styl życia, strategie kulturowe dla miasta oraz kształtowanie nowej wizji tożsamościowej Bytomia.

Jesienią 2006 r. wystartował program rezydencjalny Kroniki. Rezydenci na różne sposoby uczestniczyli w życiu instytucji realizując nowe projekty artystyczne, organizując wykłady, warsztaty, poddając pod dyskusję dotychczasowe strategie i ich działania, publikując teksty oraz emitując audycje radiowe. Celem programu było włączenie rezydentów w stale przebiegający proces wypracowywania nowego modelu funkcjonowania dla Kroniki, jak również zaznajomienie gości z zewnątrz ze specyfiką regionu śląskiego.

Od 2007 r. Kronika organizuje wystawy edukacyjne dla młodszego widza. Najmłodszy angażowani są we wszystkie etapy organizacji i aranżacji wystaw. Do tej pory odbyły się cztery wystawy: *Czarna dziura* (2007), *Noc polarna* (2008), *Mary koszmary* (2009) oraz *Projekt: wyspa* (2010). Podstawowym założeniem realizowanego w Kronice projektu „Świetlica Sztuki” jest stworzenie dzieciom alternatywnej przestrzeni, ukazanie pozytywnych motywacji oraz możliwości zetknięcia się przez dzieci z różnorodnymi zjawiskami artystycznymi.

Kronika jest finansowana ze środków gminy Bytom i działa w strukturze organizacyjnej Bytomskiego Centrum Kultury.

Galeria Bielska BWA w Bielsku-Białej

Galeria programowo lansuje malarstwo współczesne, co historycznie umocowane jest w organizowaniu, nieprzerwanie od 1962 r., ogólnopolskiego konkursu malarstwa „Bielska Jesień”, od 1995 r. odbywające się w cyklu dwuletnim, jako Biennale Malarstwa „Bielska Jesień”. Od 1999 r. – na przemian z konkursem dla malarzy – Galeria prezentuje wystawę malarstwa według koncepcji wybranego kuratora. Do 2009 r. odbyło się pięć kuratorskich prezentacji współczesnego malarstwa polskiego w cyklu „Bielska Jesień”: *Pomiędzy estetyką a metafizyką* Bożeny Czubak (1999), *Zawody malarskie* Adama Szymczyka (2001), *Piękno, czyli efekty malarskie* duetu Exgirls, czyli Magdaleny Ujmy i Joanny Zielińskiej (2004), *Obrazy jak malowane* Jarosława Lubiaka i Kamila Kuskowskiego (2006) oraz *Iluzja, jako źródło cierpień* Agnieszki Żechowskiej (2008). Oprócz „Bielskiej Jesieni” Galeria prezentuje indywidualne wystawy, zarówno klasyków malarstwa, jak i młodych malarzy, a także – od kilku lat – laureatów Grand Prix „Bielskiej Jesieni”. Wśród propozycji wystawienniczych ważną rolę odgrywa fotografia (pokazy prac takich fotografów, jak: Erwin Olaf, Eikoh Hosoe, Yasumatsa Morimura). W 2007 r. odbyła się trzecia edycja wystawy *Kobieta o kobiecie*, której ideą jest prezentacja artystek, poruszających w swej twórczości problematykę związaną z szeroko pojętą kobiecością. Wśród wystaw problemowych ważną rolę zajmuje sztuka krytyczna; w ostatnim czasie odbyły się wystawy m.in.: *Inc. Sztuka wobec korporacyjnego przejmowania miejsc publicznej ekspresji* (w Polsce) (2005), wystawa Zbigniewa Libery i Darka Foksa *Co robi łączniczka*, Jerzego Kosalki i Krzysztofa Walaszka *Do dwóch razy sztuka* (2005), *Demos cratos – Władza ludu* (2007). W programie galerii znajdują się również prezentacje wideo-artu (*Poznań Art Now II – koło poznania*, Festiwal Extra Short Film z Nowosybirsk, Euroshots czy WRO). W Bielsku-Białej pokazuje się również dokonania słowackich i czeskich artystów; w 2006 r. miała tu miejsce największa w Polsce wystawa współczesnej sztuki czeskiej pt. *Shadows of Humor. Przykra sprawa, czeska wystawa*, współorganizowana przez BWA Wrocław.

Galeria realizuje również program międzynarodowych rezydencji artystycznych „Laboratorium” oraz „Incydenty”, współpracując z artystami z innych krajów. Artyści lokalni promowani są w różnorodny sposób: zbiorowe przeglądy środowiskowe odbywają się co trzy, cztery lata, a corocznie organizowane są wystawy indywidualne, zarówno artystów z bogatym

dorobkiem, jak i młodszego pokolenia. Ważnym elementem działalności jest edukacja, prowadzona na różnych poziomach: wykłady o wybranych problemach sztuki współczesnej, sesje, panele dyskusyjne, spotkania z artystami, warsztaty.

Galeria Bielska BWA posiada kolekcję dzieł sztuki liczącą ponad 500 obrazów, grafik, rysunków i fotografii. Prace gromadzone niemal od początku istnienia Galerii, czyli od lat 60. XX wieku, pozyskiwane były z różnych źródeł – głównie z zakupów i darowizn od artystów mających tu swe wystawy oraz spośród prac powstałych na plenerach organizowanych przez Galerię. Najważniejszą dziedziną sztuki, tworzącą główny trzon kolekcji, jest malarstwo gromadzone m.in. poprzez organizowany tu Konkurs Malarstwa Współczesnego „Bielska Jesień”. W zbiorach galerii znajduje się kilkanaście obrazów z różnych okresów tego konkursu. Od 1992 r. tradycją stało się kupowanie do zbiorów Galerii prac laureatów Grand Prix „Bielskiej Jesieni”, dzięki czemu kolekcja wzbogaciła się o prace takich artystów, jak: Andrzej Szewczyk, Wilhelm Sasnal, Wojciech Leder, Karolina Zdunek. W ostatnim czasie do kolekcji trafiła praca autorstwa Wojciecha Kubiaka i Lidii Krawczyk (laureatów Grand Prix 2007) oraz obrazy Kamila Kuskowskiego (laureata Grand Prix 2009). Zestaw ten jest miarodajnym przeglądem najciekawszych propozycji polskiego malarstwa współczesnego, tworzonego głównie przez młodych, często rozpoczynających dopiero karierę artystów. Ważną część kolekcji stanowią prace artystów lokalnych, kupowane i otrzymywane w darze od początku istnienia kolekcji. Kolejnym cyklem w kolekcji są dzieła artystów, których wystawy indywidualne goszczą w przestrzeni Galerii Bielskiej BWA (m.in. Stanisław Fijałkowski, Teresa Murak, Paweł Jarodzki, Karolina Zdunek, Urszula Broll). W zbiorach znajduje się także zestaw prac artystów z Ameryki Południowej.

Najnowszym projektem, realizowanym przez Galerię Bielską BWA we współpracy z Regionalną Izbą Handlu i Przemysłu w Bielsku-Białej oraz Oslo Teknopol (Norwegia), jest projekt *Lokomotywa – strategia rozwoju klastrów*, finansowane przez Norweski Mechanizm Finansowy. Głównym celem *Lokomotywy* jest budowanie grup partnerskich w sektorze kultury. Projekt zrodził się z potrzeby nawiązania ścisłej współpracy społeczności lokalnych z kulturą i twórczym biznesem.

Galeria Bielska BWA jest galerią miejską finansowaną z budżetu gminy Bielsko-Biała.

Biuro Wystaw Artystycznych w Katowicach

Program Galerii Sztuki Współczesnej BWA w Katowicach otwarty jest na różne zjawiska w sztuce wizualnej, angażując się we współczesną debatę na temat sztuki. Istotnymi przedsięwzięciami podejmowanymi w latach 1999–2009 przez Galerię były: prezentacja twórczości artystów, związanych głównie z pracownią Grzegorza Kowalskiego warszawskiej ASP – *Partaitag* (1999), ekspozycja „*Wokół znaku*”. *Polska poezja konkretna i sztuka konceptualna* (2001), projekt *Katowicki Underground Artystyczny po 1953 roku* (2003), wystawa multimedialna *Signal BOX / Nastawnia* (2004) oraz retrospektywna wystawa, organizowana wraz z Muzeum Sztuki w Łodzi *Jerzy Lewczyński „Archeologia fotografii”* (2006). Galeria była miejscem także innych, monograficznych wystaw ukazujących dorobek Andrzeja Pawłowskiego (2002), Wojciecha Fangora (2002) czy Urszuli Broll (2005). W Katowicach przygotowano również wystawy problemowe w ramach cyklu Biennale Sztuki Wobec Wartości (VIII Biennale Sztuki *Oblicza śmierci*, 2001; IX Biennale Sztuki *Sol Invictus*, 2003; X Biennale Sztuki *W stronę innego. Obserwacje i interwencje*, 2005). Interesującym projektem były prezentacje z cyklu *Śląsk Activ*, sumujące okres ostatnich kilku lat w sztuce Górnego Śląska i konstruujące alternatywną jej syntezę (*Śląsk Activ* edycja 1, 2005; edycja 2, 2006; edycja 3, 2008). W 2009 roku rozszerzono ofertę Galerii Sztuki Współczesnej BWA w Katowicach o pokazy dokonań młodych polskich artystów w organizującej nowy kontekst dla ich działań, niezależnej przestrzeni wystawienniczej tzw. MAŁEJ. W katowickim BWA odbyły się kolejne, otwarte na niekanoniczny kierunek poszukiwań twórczych, Międzynarodowe Spotkania Sztuki (miały miejsce cztery spotkania w latach 2000, 2003, 2005, 2007).

Dzięki współpracy z Galerią Narodową Zachęta udało się w Katowicach pokazać w 2002 r. wystawę *Szczęśliwi outsiderzy z Londynu i Szkocji*, prezentującą różnorodne poszukiwania brytyjskich artystów młodego i średniego pokolenia pracujących w Londynie, Glasgow, Edynburgu i Dundee.

Galeria owocnie współpracuje z Instytucją Ars Cameralis przygotowując m.in. wystawy *Peter Alechinsky i Peter Bramsen: 40 lat artystycznej przyjaźni* (2006), *Klaus Staeck* (2008), *Roger Ballen – fotografie* (2008), *Oblicza zła 1939–2009* (2009); ekspozycja zbiorowa podejmująca temat pamięci, klisz historii, reprodukcji opowieści). W 2007 r.

w BWA zaprezentowano pokaz najnowszej sztuki Finlandii (*Pewna Finlandia*) oraz wystawę Armanda.

W 1999 r. z okazji dziesięciolecia współpracy miast partnerskich – Saint-Étienne i Katowic, została zorganizowana wystawa ze zbiorów Musée d'Art Moderne w Saint-Étienne, obejmująca dorobek Victora Braunera.

Związane z tradycją katowickiego BWA Biennale Plakatu Polskiego, odbywa się cyklicznie od 1999 r., a Intergrafia od 2000 r. Organizowane od 1991 r. Triennale Grafiki Polskiej kontynuowane było również w latach 1999–2009, poczynając od czwartej edycji konkursu w 2000 roku. Istotną częścią działalności galerii są różne działania w sferze edukacji.

Biuro Wystaw Artystycznych w Katowicach jest od 1994 r. galerią miejską, finansowaną ze środków budżetowych Miasta Katowice.

Galeria Sektor I

Założona w 1998 r., mieszcząca się w Centrum Kultury Katowice im. Krystyny Bochenek (d. Górnośląskie Centrum Kultury), to jeden z ważniejszych ośrodków wystawienniczych poświęconych wyłącznie sztuce aktualnej, jaki działa na południu Polski. W ostatnich latach miały tu miejsce liczne prezentacje i projekty, w tym wystawy indywidualne Marcina Berdyszaka, Stanisława Dróżdża, Grzegorza Klamana, Piotra Kurki, Kamila Kuskowskiego, Wojciecha Łazarczyka, Roberta Maciejuka czy Mikołaja Smoczyńskiego. Z wystaw zbiorowych warto wymienić projekty międzynarodowe – *Hochsztaplerzy i outsiderzy*, czy *Śląski Koncept*. Sektor I zorganizował także I Biennale Sektor Sztuki *Rekonesans malarstwa* (2007). Galeria Sektor I w swoim dorobku ma także ważne produkcje artystyczne (dzięki jej pomocy powstało kilka filmów autorstwa Cezarego Bodzianowskiego).

Fundacja Sektor

Od 2007 r. działa w Katowicach Fundacja Sektor, jako organizacja pozarządowa zajmująca się sztuką współczesną. Fundacja prowadzi działalność obejmującą realizowanie

projektów artystycznych łączących ekspozycje czasowe z wystąpieniami o charakterze performance oraz pokazami wideo, produkuje wystawy indywidualne i grupowe (głównie artystów polskich) organizuje sympozja dot. zagadnień współczesnej sztuki i kultury. Fundacja zadebiutowała projektem *Mechaniczna Pomarańcza*, na zakończenie którego odbyło się sympozjum *Sztuka w świecie Mechanicznej Pomarańczy*. W 2007 r. zorganizowała także, we współpracy z Kloster Bentlage z Heine, pokaz niemieckich artystów z regionu Münster (*Crossover*), a także zainaugurowała projekt edukacyjny *Silesian Art School*, na który złożyły się wykłady, spotkania autorskie i warsztaty z artystami. W 2008 r. Fundacja przygotowała trzymiesięczny projekt artystyczny *Sektor X*, dedykowany dziesięcioleciu Galerii Sektor I, zakończony sympozjum pod hasłem *Co zostało do zrobienia*. Fundacja zorganizowała w 2009 r. 2. Biennale Sektor Sztuki pod hasłem *Konstytucja Europejska. Co tworzy Europę?*

Wynikiem różnorodnych działań w zakresie sztuk wizualnych jest powstająca równolegle kolekcja sztuki współczesnej, na którą składają się zarówno dzieła artystów związanych wieloletnią współpracą z Galerią Sektor I, jak i projekty do produkowanych przez Fundację Sektor I realizacji. Artyści wchodzący w ramy kolekcji, to między innymi: Paweł Althamer, Basia Bańda, Rafał Bujnowski, Tomasz Ciecierski, Stanisław Dróżdż, Arti Grabowski, Grzegorz Klamann, Robert Kuśmirowski, Jiří Surówka, Mikołaj Smoczyński, Tomasz Struk, Andrzej Szewczyk, Grzegorz Sztwiertnia oraz Zbigniew Warpechowski. Charakterystyczne dla całości zbioru jest odniesienie do sztuki zaangażowanej, często krytycznej. Pierwsza, wspólna z Galerią Sektor I prezentacja kolekcji Fundacji miała miejsce w 2009 r. w Lublanie, drugą, samodzielną już ekspozycję, Fundacja zaprezentowała w tym roku w Katowicach (Centrum Kultury Katowice).

W ramach Centrum Kultury Katowice działa również Galeria Engram (wcześniej ASP) i Galeria Pusta (idea, która przyświeca jej działalności jest otwartość na wszelkie formy ekspresji, wykorzystując możliwości sztuki fotograficznej).

Rondo Sztuki

Otwarte w 2007 r. multidyscyplinarne Rondo Sztuki w Katowicach, działające pod opieką katowickiej Akademii Sztuk Pięknych, nie ma wyraźnego profilu, prezentuje głównie

projekty związane z dizajnem, fotografią i grafiką użytkową (m.in. pokazuje prace pedagogów i studentów ASP).

Galeria Szyb Wilson

Grupa Eco-Industri-Art w 2001 r. zainaugurowała wernisażem wystawy *Druga zmiana* Galerię Szyb Wilson, mieszczącą się w obiekcie postindustrialnym – nieczynnym szybie Kopalni „Wieczorek” w Katowicach-Janowie. Głównym celem, jaki stawia przed sobą Galeria jest promowanie młodych artystów. Miały tu miejsce wystawy o bardzo różnorodnym charakterze, odwołujące się między innymi do sztuki lat 80. ubiegłego wieku (np. *Nowa Ekspresja 20 lat. Vol. 2*, czy prezentacja rzeźb Sylwestra Ambroziaka).

Udostępniano również publiczności kolekcję Galerii Szyb Wilson (kolekcja Johanna Brosa i Moniki Pacy).

Miejska Galeria Sztuki w Częstochowie

Spośród wydarzeń organizowanych przez Miejską Galerię Sztuki, istotną rolę w budowaniu jej obrazu odgrywają prezentacje o charakterze cyklicznym, z najważniejszą z nich – Triennale Sztuki Sacrum i towarzyszącym mu Festiwałem Sztuk Sacrum (V Triennale Sztuki Sacrum *Ku cywilizacji życia*, 2003; VI Triennale Sztuki Sacrum *Wobec zła*, 2006; VII Triennale Sztuki Sacrum *Dom – droga istnienia*, 2009). W Miejskiej Galerii Sztuki odbywa się także Ogólnopolski Konkurs im. Mariana Michalika na obraz dla Młodych Malarzy (trzy edycje: 2001, 2004, 2007). Galeria programowo odwołuje się do lokalnego środowiska artystycznego. Organizuje głównie wystawy malarstwa, grafiki, rzeźby i fotografii (*Czas w fotografii – Czas fotografii*, 2002 oraz *Szczeliny codzienności – zwyczajność. Banalność – krawędzie pamięci – fotografie* Jerzego Lewczyńskiego, 2009). Galeria współpracuje z Instytutem Plastyki na Wydziale Artystycznym Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. W 2006 r. Miejska Galeria Sztuki otworzyła Muzeum Zdzisława Beksińskiego, wykorzystując na ten cel zmodernizowane przestrzenie Galerii. Częstochowska Galeria posiada zbiór prac, który w przeważającym stopniu jest rezultatem zakupów

poczynionych po wystawach i plenerach, organizowanych przez miejską galerię (głównie malarstwo, grafika i rzeźba).

Miejska Galeria Sztuki w Częstochowie jest instytucją kultury finansowaną przez Samorząd Miasta Częstochowy.

Galeria Szara w Cieszynie

W Cieszynie od 2002 r. działa Galeria Szara, miejsce niezależne i niekomercyjne, usytuowane obecnie przy Fundacji Kultury Audiowizualnej „Strefa Szarej”, która programowo prezentuje i promuje młodych artystów. Istotną rolą galerii jest konfrontowanie, eksploracja sztuki Polski, Czech i Słowacji oraz służenie w nawiązywaniu kontaktów pomiędzy artystami i instytucjami kultury z tych krajów. Galeria prowadzi Magazyn Szarej – centrum informacyjne skupiające się na europejskiej kulturze i sztuce współczesnej, ze szczególnym uwzględnieniem Polski i Czech, w którego skład wchodzi multimedialna czytelnia działająca przy galerii Szara oraz internetowa baza informacji o artystach. Ważniejsze projekty Galerii to „Gry wizualne”, „Wolność, równość... sztuka” i „Strefa/Zona AV”.

Wśród innych galerii i miejsc wystawienniczych, działających w latach 1999–2009, wymieńmy m.in.: Sosnowieckie Centrum Sztuki Zamek Sielecki w Sosnowcu, Galerię Extravagance w Sosnowcu, katowicką Galerię Art Nova 2, galerie Brama oraz Esta w Gliwicach, Galerię Inny Śląsk w Tarnowskich Górach, Miejską Galerię Sztuki MM w Chorzowie, Galerię Stalowe Anioły w Bytomiu, Galerię Obok w Tychach oraz Galerię Miejską MPiK w Gliwicach.

Rynek sztuki – integralny element przestrzeni kultury

W szerokim znaczeniu otoczenie rynkowe tworzą: muzea, kolekcje, wystawy, publikacje o sztuce, fundacje i stowarzyszenia wspierające sztukę, sponsorzy sztuki ze sfery biznesu, promocja sztuki w kraju i za granicą oraz publiczna obecność sztuki. W Polsce, w ciągu ostatnich kilkunastu lat rynek sztuki odegrał kluczową rolę w międzynarodowym

sukcesie polskich artystów i przyczynił się do wpisania naszego kraju na mapę ważnych centrów artystycznych. Wraz z dynamicznie rozwijającym się rynkiem sztuki w Polsce dotarły do nas mechanizmy rynkowe ujawniając swoje zalety i wady. Zasadniczym problemem polskiego rynku sztuki jest to, że brakuje mu publicznego partnera. Nie wystarczą prywatni kolekcjonerzy, których w Polsce przybywa. Rynek potrzebuje silnych instytucji publicznych, muzeów i galerii, które generują wiedzę i wartości symboliczne. Rynek komercyjny w naszym regionie jest płytki i praktycznie w całym swoim spektrum zachowawczy. Skalę tego rynku oddaje fakt, że spośród galerii komercyjnych tylko Galeria Czas w Będzinie w poważny sposób próbuje pracować z młodymi artystami, choć i ona utrzymuje się raczej ze sprzedaży „klasyków” polskiej sztuki współczesnej.

Wnioski

W ostatnich latach sztuki wizualne stały się jednym z najistotniejszych obszarów definiowania współczesnej kultury polskiej. Polscy artyści są dzisiaj obecni w kolekcjach światowych muzeów, a tworzona w Polsce sztuka udało się osiągnąć otwartość, która pozwala jej stać się częścią europejskiej kultury. Patrząc z perspektywy ostatnich dwudziestu lat na sytuację sztuki współczesnej w Polsce nietrudno zauważyć, że dokonała się na tym polu zasadnicza zmiana. Proces ten przebiegał stopniowo. „Uwolnienie systemu kolekcjonowania sztuki współczesnej od jego politycznych determinant [po 1989 r.] dawało szansę na autonomiczną działalność muzeów w dziedzinie budowania kolekcji sztuki współczesnej. Tak się jednak nie stało. Zamiast tego publiczne kolekcjonerstwo generalnie, poza kilkoma wyjątkami, wśród których należy wymienić Muzeum im. L. Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, Muzeum Górnośląskie w Bytomiu, Muzeum Sztuki Współczesnej w Radomiu, Centrum Sztuki Współczesnej w Warszawie i Zachętę Narodową Galerię Sztuki, pogрузило się w najpoważniejszym kryzysie od kilku dziesięcioleci” [z wystąpienia Marcina Szeląga w czasie konferencji zorganizowanej w Warszawie przez Polski Komitet ICOM wspólnie z Sekcją Polską AICA w 2005 r.]. Kolekcja współczesnej sztuki polskiej Muzeum Górnośląskiego na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat stała się jedną z ważniejszych publicznych kolekcji w Polsce. Weryfikowana wieloma przedsięwzięciami (rozumowane katalogi zbiorów, wystawy, publikacje, ruch artystyczny) posiada duży potencjał w tworzeniu

obrazu sztuki i jest przygotowana do pełnienia roli o jeszcze istotniejszej kulturowej randze. W obszarze kolekcjonowania sztuki współczesnej jedynie Dział Sztuki Muzeum Górnośląskiego, spośród muzeów regionu, dopełnia statutowego obowiązku muzeum, jakim jest programowe rozwijanie kolekcji najnowszej sztuki polskiej.

Realizację Narodowego Programu Kultury „Znaki czasu”, jedyne w ostatnim dwudziestoleciu kompleksowego projektu wspierania i rozwoju sztuki współczesnej w Polsce, w którym problem publicznego kolekcjonerstwa sztuki współczesnej wysunięto na plan pierwszy, powierzono w naszym województwie Śląskiemu Towarzystwie Zachęty Sztuk Pięknych w Katowicach i Regionalnemu Towarzystwu Zachęty Sztuk Pięknych w Częstochowie. Śląskiej Zachęcie udało się stworzyć interesującą kolekcję współczesnej sztuki polskiej, ale wiele innych celów, jakie stawiały sobie Towarzystwa w momencie inauguracji nie zostało zrealizowanych. W 2010 r. ministerialnego programu „Znaki czasu” już nie ma. Polskie rozwiązanie nie wytrzymało próby czasu – w 2007 r. Narodowy Program Kultury przekształcono w program operacyjny, który z kolei w ciągu 2008 r. (po spożytkowaniu wszystkich środków finansowych w pierwszym naborze wniosków) zlikwidowano. Według Moniki Szewczyk z białostockiej Galerii Arsenał, mimo deklaracji korzystania z wzorów francuskich, „sieć” Zachęt bardzo przypomina sieć BWA, stworzoną odgórnie i przez lata nie weryfikowaną. „Znaki czasu” zdublowały „sieć” już istniejących instytucji kolekcjonujących i wystawiających sztukę współczesną. Stworzono nowe kolekcje przy jednoczesnym braku infrastruktury i czytelnej tożsamości instytucjonalnej.

Do najistotniejszych ośrodków sztuki współczesnej zaliczamy bytomską Kronikę, szukającą nowych strategii (zwłaszcza ryzykownych), podejmującą krytykę systemu sztuki. Instytucjami wystawienniczymi o ogólnopolskiej renomie są: Galeria Bielska BWA w Bielsku-Białej oraz Galeria Sztuki Współczesnej BWA w Katowicach, czy testująca granicę języka sztuki Galeria Sektor I w Katowicach, współdziałająca z Fundacją Sektor I. Ożywienie, jakie nastąpiło w sferze sztuki aktualnej, mimo działalności wyspecjalizowanych instytucji sztuki lokujących się w województwie śląskim, nie znajduje właściwego odzwierciedlenia w bieżącym życiu artystycznym regionu. Wpływ na to może mieć znikoma liczba ośrodków promujących sztukę współczesną i prowadzących teoretyczną refleksję nad nią, odwołując się przy tym do bardziej wyszukanych, czy zaawansowanych koncepcji instytucjonalnych i kuratorskich. Niejednokrotnie obserwujemy, iż zjawiska wartościowe

towarzyszą, na równych prawach, zdarzeniom nie wnoszącym trwalszych wartości do obrazu życia artystycznego.

Mimo obserwowanego boomu instytucjonalnego nie powstał w województwie śląskim żaden nowy obiekt dedykowany aktualnej praktyce i produkcji artystycznej. Inwestowanie w infrastrukturę związaną ze sztukami wizualnymi (pomijam Śląski Zamek Sztuki i Przedsiębiorczości w Cieszynie) generalnie ograniczało się do kompleksowego remontu Kroniki w Bytomiu, utworzenia „Muzeum Zdzisława Beksińskiego” w zmodernizowanych na ten cel przestrzeniach Miejskiej Galerii Sztuki w Częstochowie, modernizacji przestrzeni wystawienniczych Muzeum Górnośląskiego przewidzianych do prezentacji sztuki współczesnej oraz adaptacji Ronda w Katowicach dla potrzeb multidyscyplinarnego Ronda Sztuki.

Nasze społeczeństwo ma bardzo znikomą wiedzę na temat sztuki współczesnej. Powinno się zatem położyć nacisk na kształtowanie świadomego odbiorcy kultury poprzez nieszablonową edukację, opierającą się przede wszystkim na dialogu, a nie na monologu edukacyjnym. Projekty winny być adresowane także do dorosłych, seniorów i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Powinny polegać na zapraszaniu do współpracy artystów, specjalistów różnych dziedzin oraz wspólnym opracowywaniu akcji edukacyjno-artystycznych, wydarzeń, na kształtowaniu oferty budującej świadomy odbiór sztuki.

Rekomendacje

- Konieczne jest inwestowanie w kulturę, i to w jej najbardziej elitarnym wydaniu, albowiem jest to jedna z szans do zmiany wizerunku regionu.
- Należy wspierać nowoczesne instytucje kultury, bo to one są skutecznym narzędziem zmian, dającym impuls do sformułowania lokalnego projektu modernizującego.
- Nieodzownym czynnikiem rozwoju jest rozbudowanie i modernizacja infrastruktury kulturalnej Województwa Śląskiego, w tym inwestowanie w infrastrukturę związaną ze sztukami wizualnymi.
- Powinno się stworzyć warunki dla skutecznego wykorzystania i promowania już istniejącego potencjału w zakresie sztuki współczesnej.

- Programy wspierania publicznych kolekcji sztuki współczesnej powinny być ukierunkowane na wybrane, najbardziej merytorycznie i profesjonalnie przygotowane instytucje muzealne i wystawiennicze.
- Uporządkowania wymaga status regionalnych kolekcji sztuki współczesnej stworzonych w ramach programu operacyjnego „Znaki czasu”. Wskazane byłoby połączenie tych zbiorów z istniejącymi kolekcjami instytucji publicznych, merytorycznie i strukturalnie do tego przygotowanych.
- Powinna nastąpić zmiana akcentów w merytorycznej działalności instytucji, ich większa otwartość metodologiczna w kwestiach programowych, w tym edukacyjnych.
- Ważnym celem jest wdrażanie zaawansowanych strategii artystycznych i budowanie nowych modeli instytucji kulturalnych.
- Niezbędne jest promowanie sztuki współczesnej poprzez rozwiniętą wymianę kulturalną wewnątrzregionalną, międzyregionalną i międzynarodową.
- Podkreślić należy fakt, że wydarzenia z obszaru sztuki najnowszej stanowią istotny element promocji miast oraz regionu i mogą wchodzić w obręb tzw. turystyki kulturowej.
- Należy umacniać powstałe z oddolnej inicjatywy instytucje pozarządowe i prywatne, które zdolne są do wchodzenia w merytoryczną współpracę z publicznymi instytucjami sztuki.
- Wydaje się konieczna zmiana wizerunkowa sztuki współczesnej w mediach, co będzie trudnym procesem przy prawie całkowitym barku kulturotwórczych, ogólnie dostępnych, mediów.

Raport „Polska 2030”, opracowany przez Zespół Doradców Strategicznych Prezesa Rady Ministrów pod kierunkiem Michała Boniego, prognozuje kierunki rozwoju i przemian naszego kraju. Raport przewiduje silne procesy urbanizacyjne i inwestycyjne w obszarach węzłowych. Dla Polski południowej, jako naturalne ogniska takich procesów wskazano obszary metropolitalne Wrocławia, Górnego Śląska (wraz z jego dalszą restrukturyzacją) oraz Krakowa. Autorzy nie przedstawili jednak instrumentów moderujących i sterujących przewidywanymi i niewątpliwie dynamicznie przebiegającymi procesami, których wpływ będzie miał zasadnicze znaczenie również w obszarze kultury.

Kongres Kultury Polskiej, jaki odbył się w 2009 r. w Krakowie, miał w swoim założeniu przynieść bilans dorobku polskiej kultury minionego dwudziestolecia oraz przygotować projekt nowej ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, a także nowej Strategii Rozwoju Kultury. Miał być jednocześnie pewną przymiarką organizacyjną i merytoryczną do zapowiedzianego przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Bogdana Zdrojewskiego, Europejskiego Kongresu Kultury we Wrocławiu w 2011 r. Kongres Kultury Polskiej nie przyniósł jednak satysfakcjonujących rozwiązań w zakresie sztuk wizualnych.

Warto więc na koniec przywołać fragment listu otwartego grupy inicjatywnej Obywatelskiego Forum Sztuki Współczesnej, z grudnia 2009 r., w którym czytamy m.in.: „To sztuka współczesna najskuteczniej czyni współczesną Polskę obecną w świecie. Niestety, za osiągnięciami artystycznymi nie idą zmiany prawne i instytucjonalne, które pozwoliłyby na właściwy rozwój tej dziedziny kultury. Znaczenia kultury współczesnej nie dostrzegają decydenci i politycy, nie są też jego świadome elity intelektualne. W rezultacie olbrzymi kapitał symboliczny wytwarzany w obszarze sztuki współczesnej nadal jedynie w niewielkim stopniu uobecnia się w polskiej sferze publicznej. Olbrzymi potencjał edukacyjny i rozwojowy polskiej sztuki współczesnej nie jest należycie wykorzystany. [...] Obecnie najważniejszym celem doraźnym staje się praca nad powołaniem Instytutu Sztuk Wizualnych, potencjalnego motoru zmian w dziedzinie sztuki współczesnej”.